

דבר הלכה

השומע קידוש או ברכת המוציא על לחם משנה מאחר,
איך יתנהג השומע.

הרב אברהם שלו הלוי שישא הי"ו
עיה"ק ירושלם ת"ו

בענין השומע קידוש מאחר בכרי לצאת יד"ח קידוש האם הוא מברך בעצמו בפה"נ או שיוצא גם בפה"נ מהמקדש מדין שומע בעונה, וכן לגבי שמיעת ברכת המוציא של לחם משנה מה הדין לברך בעצמו המוציא או יוצא מהמברך, [ודבר זה שכיח מאוד בשנוסעים על שב"ק להתארח אצל אחרים (ובפרט כשמתאספים יחד במירון בשב"ק) שאז בדרך כלל לא מקרשים על היין בעצמם וכן שכיח אז שיוצאים לחם משנה בשמיעה מאחר].

משנה, כמו שמוציא הבעה"ב את המסובין בכוס של קידוש ודי להם בעניית אמן, ה"ה בברכת המוציא עכ"פ בשבת אם אין להמסובין לחם משנה יענו אמן ולא יברכו ברכת המוציא, וכן מצאתי בשו"ת בכתב עכ"ל, [ופלא שלא ציינו החי"א והקיצושים והמ"ב את הק"נ הנ"ל]. אכן בשו"ת להורות נתן (ח"ו סי' ט') מביא בשם הג"ר טיאה ווייל (או"ח סי' כ"ו) שאביו בעל הקרבן נתנאל היה מניח למסובין שיברכו "בעצמן" המוציא, וחזר בו הקרבן נתנאל ממש"כ בפסחים שלא יברכו המסובין המוציא וכו' יעו"ש.

ובתשובות ונהגות (ח"א סי' רנ"ט) כתב: שקבלה בידינו שהגר"א זצ"ל הזהיר לאוכלי שלחנו שיוצאין חובת לחם משנה רק כשהבעה"ב הבוצע מוציאם גם בברכת המוציא. וביאור הדברים, שמצות לחם משנה היא אף על הבציעה וכדאיתא בשבת (דף קי"ז ע"ב) נקיט תרתי ובצעי חדא עיי"ש, וכן בברכות (דף ל"ט ע"ב),

וזה החלי בעזר א-לי המאמץ חילי: זימנין במאי דסליק מיניה פתח ברישא, ונבאר בעז"ה קודם הדין לגבי ברכת המוציא של לח"מ. הנה המ"ב פוסק בסי' רע"ד (סק"ב) שנכון לנהוגה שבוצע יכוין לפטור את השומעים בברכתו וגם הם יכוונו לצאת בברכתו עכ"ל. ולא הביא שום מקור לדין זה, אכן דברי תורה עניים הם במקום א' ועשירים הם במקום אחר (ירושלמי ר"ה פ"ג), ובסי' רצ"א (ס"ק כ"א) הביא זאת בשם החי"א גם, והוא בחיי אדם הל' שבת כלל ד' סי' ב', וכן הוא בקיצור שו"ע סי' ע"ז סעיף י"ח.

אכן באמת הובא כבר דבר זה בקרבן נתנאל בפסחים (פ"י סי' ט"ז אות ה' בשם שו"ת כת"י) וזה לשונו שם: ומכאן נראה כשהמסובין צריכין לככרו של בעה"ב בשבת ויו"ט, צריכין לכוין לצאת בברכת המוציא כמו בקידוש, ובעה"ב צריך לכוין להוציא המסובין דבעינן דעת שומע ומשמיע, ואז הוי כאילו כל המסובין היו בוצעין על לחם

הדעות המבוארין בסי' רע"א, דאם צריך לחזור ולברך המוציא אז צריך לח"מ ג"כ, ואם א"צ לחזור ולברך המוציא א"צ לח"מ וז"פ עכ"ד.

וביאור דבריו, נראה דס"ל כשיטת רש"י בשבת (דף קי"ז ע"ב) בדין דחייב אדם לבצוע על שתי ככרות כתב שם רש"י לבצוע, ברכת המוציא. ובד"ה שרו ביה, כתב רש"י היינו ברכת המוציא שהיא התחלת אכילה עכ"ל. והיינו דמה שיוצאין בני ביתו בלחם משנה של בעה"ב אינו מטעם שליחות אלא דכיון דהם סמוכין על שולחן בעה"ב והם טפלים לו בסעודה הרי התחלת הסעודה שעושה הבעה"ב הוי גם לדידהו התחלת הסעודה כיון שהם טפלים לו, ולכן נכון המנהג שמדקדקין שיברכו ברכת המוציא על הפרוסה הבאה מלחם משנה שכירך עליו בעה"ב, דבזה מוכחא מילתא שהוא בירך על לח"מ גם עבורם, וממילא מקרי התחלת סעודתן על לחם משנה, ולפי שיטת רש"י מקרי התחלת הסעודה ב"ברכת המוציא", ומקרי התחלת סעודתן על לח"מ ע"י הברכה ששמעו מבעה"ב, ולכן ס"ל להגאון הנ"ל דברכת המוציא שייך ללחם משנה ותלוי חד בחריה.

ולהלכה קי"ל בדין הנ"ל דאינו מברך ברכת המוציא, מטעם ספק ברכות להקל, [עי' בט"ז סי' רע"א (סק"ד) ופמ"ג שם, ושו"ע הרב (סעיף י"א), ומ"ב (ס"ק י"ח) וכף החיים ס"ק כ"ט]. וא"כ א"צ לחם משנה כשפורס מפה ומקדש, אכן בערוך השולחן (שם סעיף י"ד) פוסק שאינו מברך ברכת המוציא, ובסעיף י"ג ס"ל דפורס מפה ומקדש היינו שמביאין הלחם משנה כמו בכל שבת יעו"ש. ולכאורה הוא דלא כרש"י הנ"ל, אבל אפ"ל דלא חולק על רש"י רק ס"ל פירוש אחר

והבציעה היא מעיקר המצוה, ולכן לא סגי במה שמברך ^{אוצר החכמה} לבד המוציא, דבעינן שהבציעה תהא מלחם משנה, ולא מצינו שיכולין להוציא בבציעה לחוד, דהרי זה מצוה שבגופו, רק כל שמוציאו בברכה ממילא מוציאו אף בבציעה, שהבציעה מתייחסת להברכה, אך אם הוא מברך לבדו לא תתייחס אליו בציעת חבירו, וכן מביא בספר "תורת חיים" (פעסט) (או"ח סי' רי"ג סק"ח) שאכל אצל המהר"ם שיק זי"ע וגם הוא ציוה לו כך, ואמר שכך שמע כשאכל אצל רבו מרן ה"חתם סופר" זצ"ל, ועל פי שני עדים כאלו יקום דבר עכ"ד.

וכן משמע בשו"ע הרב (סי' רע"ד ס"ד ובסי' תע"ג סכ"ד) שצריך לכוון לצאת מפי המוציאו ולא לברך בעצמו. וע"ע במנהגי חת"ס (סי' ה' אות י"ג) דהיה מוציא בברכתו לכולם והם לא בירכו בפ"ע. וכן נהג מרן זי"ע א שאמר להמסובין שברכת המוציא הוא יוציא אותם [הובא במנהגי ופסקי מהרי"ץ ¹⁷³⁴⁵⁶⁷]. על חודש ניסן אות פ' ובספר תפארת בנים ח"ב עמ' ק"פ].

אכן באשל אברהם [בוטשאטש] כסימן רע"ד כתב שיוצאים ידי חובת לחם משנה בשמיעה, הגם שהברכה של נהנין אינו יוצא ידי חובתו, ומברך בפני עצמו, מכל מקום מצות לחם משנה על הבציעה קודם הנאת האכילה מהני בכך שליחות (עיי"ש ובמהדו"ת) עכ"ד.

והנה להסביר יסוד פלוגתא הנ"ל, אפ"ל דתלוי במחלוקת האחרונים מה נקרא לחם משנה, האם רק הברכה על שתי ככרות או גם הבציעה היא מעיקר המצוה.

דהגאון ר' שלמה קלוגר זצ"ל כותב בשו"ת האלף לך שלמה (ח"א סי' קי"ג) באוכל בערב שבת ונמשכה סעודתו לתוך השבת, דהדין הוא דפורס מפה ומקדש, אם צריך לחם משנה? הנה זה תליא בשני

שהן שומעות, דאי לא תימא הכי, תקשה לפי שיטת הטו"ז ז"ל שלח"מ דאורייתא היא, היאך יכולים להוציא את אחרים בלח"מ, את"ל בברכת המוציא, הא קיי"ל כל הברכות חוץ מברכת המזון מדרבנן, והאיך אפשר דעם הברכה שהוא מדרבנן יוכל להוציא אחרים ידי חיוב לח"מ שהוא דאורייתא לשיטת הטו"ז, הא מדאורייתא אין שום חיוב ברכה ובמה יוצאים מדאורייתא, אלא ודאי אית לך למימר דבזה שהן אוכלות מפרוסת המוציא, בזה הן יוצאות יד"ח לחם משנה וא"ש עכ"ל. והנה לפי"ד רש"י הנ"ל דעיקר מצות לח"מ מתחיל בברכת המוציא, א"כ צריכים לשמוע דוקא הברכה מפי בעה"ב שאז מקרי התחלת הסעודה על לח"מ וכנ"ל, ואכמ"ל בזה עוד. ובעיקר קושייתו שהנשים מחוייבות בלח"מ כאנשים, יש לציין לשו"ת האלף לך שלמה (סי' רי"ד) דס"ל דנשי דידן אין נזהרות בלחם משנה, ומנהג ישראל תורה יעו"ש בארוכה, אכן בביה"ל סו"ס רצ"א כתב בשם הב"י שהם חייבות בלחם משנה, וכן נוהגין היום.]

ועוד נפק"מ בהנ"ל, מה שנוהגין כשאין לחם משנה לכל אחד, שהרבה אנשים מברכין על שני לחמין בזה אח"ז, ובלקוטי מאיר (אות צ"ג) הביא משו"ת נחלת ישראל שפקפק ע"ז מטעם כל העומד לחתוך כחתוך דמי, ובהדרת קודש [בהגהות מהגרמ"א פריינד זצ"ל אב"ד ירושלם ת"ו] הביא (בדף כ"ג) מזקינו הגה"ק מנאסאד זי"ע שגם הוא לא היה ניחא ליה בזה, וכתב ההסבר לזה, דכיון דעיקר המצוה הוא הבציעה שינקוט בידו תרתי ויבצע חדא כלשנא דהגמ' (הנ"ל), א"כ מה יוסיף תת כח להמצוה במה שתפסו, כיון שלא בצעו בעצמם עיי"ש [והובא כ"ז בספר מנהג ישראל תורה סי' רע"ד]. אבל לפי שיטת

בדברי רש"י הנ"ל, והיינו כי בחול צריך לחתוך מעט בפרוסת הבציעה קודם הברכה כדי שלא יהא הפסק בין ברכה לאכילה, ובשבת לא יחתוך בככר עד אחרי הברכה כדי שיהיו הככרות שלימות וכאו שפסק הרמ"א בסי' קס"ז (ועיי"ש בט"ז סק"ג), וע"ז קאמר רש"י דבשבת חייב לבצוע, דהיינו ברכת המוציא על שתי ככרות שלימות, וכפסק הרמ"א הנ"ל, וכן פירש דברי רש"י בספר נימוקי או"ת יע"ש.

ובדברי רש"י הנ"ל אפשר אולי ליישב המובא בתשובות והנהגות שם בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל שס"ל שיוצאים לחם משנה כששומעין ויוצאין מהבוצע המוציא אף שאינו אוכל מבציעתו, ומדמה זה לקידוש היום שיוצאין בשמיעת כפה"ג אף שלא טעמו כלום. ולפי דברי רש"י הנ"ל שכל בציעת לח"מ היינו ברכת המוציא, א"כ זה דומה לקידוש ממש, ולכן א"צ לאכול מבציעתו. אבל בספר הדרת קודש [מהגאון אב"ד נאסאד זצ"ל] מבואר שדווקא אם אוכלים מפרוסת המוציא של הבוצע יוצאים יד"ח לח"מ ואפילו כשלא שמע ממנו ברכת המוציא. וז"ל [בעמ' ל"א] הנה לא שמענו ולא ראינו מרבנן קשישאי צדיקים וגדולי הדור לדקדק שנשים ישמעו ברכת המוציא כדי לצאת יד"ח לחם משנה בשב"ק, ולכאורה יש לתמוה מאוד הלא נשים מחוייבות בכל חובת היום כאנשים, כמבואר בשו"ע הל' שבת (סי' רע"א ס"ב) ובמג"א (סי' רצ"א ס"ק י"א), וגם בלח"מ המה מחוייבות וכו', אולם אם נדקדק היטב נוכל לומר ששפיר הן יוצאות, דהנה בלא"ה אנו מוכרחין לומר שזה שמוציאים את אחרים בלח"מ הוא רק בזאת שהאחרים אוכלים מפרוסת המוציא של הבוצע שבצע על לח"מ, כדינא דש"ס דנקט תרתי ובצע חדא, ובזה המה יוצאות ולא בברכת המוציא מה

מנהג נכון הוא שיברכו השומעים בעצמן ברכת פה"ג או לא?

הנה מצינו באחרונים כמה שיטות וכמה טעמים וכל אחד חלוק בטעמו.

א. בסידור דרך החיים [להתוו"ד] כתב (בסעיף ב') דאם מקדש על הפת ומוציא גם השומעים יד"ח, שיכונו לצאת גם בברכת המוציא, דאם יכונו רק בקידוש היום וברכת המוציא יברכו לעצמן בשעת אכילה, עושין איסור דעושין כב"ש (ברכות דף נ"א:); דס"ל מברך על היום ואח"כ מברך על היין, ואנן קי"ל כב"ה (שם) דמברך על היין ואח"כ מברך על היום, והעושה כב"ש במקום ב"ה עביד איסורא [והובא דבריו הנ"ל במ"ב סי' רע"א ס"ק ס"ג], אבל אם מקדש על היין יכולין לכוין לצאת ידי קידוש ולא ישתו היין וכו', דבשלמא בפת שמחויב לאכול אחר הקידוש דאין קידוש אלא במקום סעודה, א"כ כשמכוין לצאת יד"ח קידוש יוצא ממילא גם על האכילה בברכה זו, משא"כ ביין שאין חובה על המסובין לשתות יין וכו', ואם היה יודע שישתה מהיין והוא אינו מכוין לצאת בשעה שמברך המקדש הוי כגורם ברכה שאינה צריכה דאסור עכ"ד.

ויש לעיין בדבריו, דהטעם שמהפך סדר הקידוש שיך גם במקדש על היין וא"כ למה לא כתב טעם זה שם ורק כתב הטעם דגורם ברכה שא"צ, וכן יש להקשות במקדש על הפת למה לא כתב הטעם דגורם ברכה שא"צ ורק כתב הטעם שמהפך סדר הקידוש.

אבל לפי דעת רש"י שהבאנו לעיל שס"ל דמצות לח"מ היינו לברך ברכת המוציא על לח"מ, א"כ במקדש על הפת לא הוי ברכה שא"צ [כי בזה שאוכלין מפרוסת הבציעה בזה הן יוצאים יד"ח לח"מ וכנ"ל ושפיר

רש"י הנ"ל א"ש, כיון שעיקר מצות לח"מ מתחיל מהברכה וכנ"ל, וא"כ שפיר יוצאים האנשים שמברכין על שני לח"מ בזה אח"ו, ועי' בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא ה' סי' פ"ו) שפוסק ג"כ דאין חשש בזה יעו"ש.

אך דעת כמה אחרונים דהמצוה הוא גם הבציעה עצמה, עי' שו"ע הרב סי' רע"ד (סעיף ד'), ושו"ת חת"ס (או"ח סי' מ"ו), כף החיים סי' רע"ד (ס"ק ג'). וגם בספר המנהיג הל' שבת (סי' נ"ה) משמע כך.

אכן מרן זיע"א אמר להמסובין מי שירצה יברך בעצמו ברכת המוציא [הובא במנהגי מהרי"ץ הנ"ל]. והוא כדעת האשל אברהם [בוטשאטש] הנ"ל, ועי' בשו"ת מלמד להועיל (סי' כ"ד) שמיישב המנהג של אלו המברכין לעצמן, וכ"כ בקצוה"ש סי' ע"ט (בבדה"ש ס"ק י"ט) ובשו"ת קנין תורה בהלכה [שטראסבורג] ח"א סי' פ"ח, ועיין בקובץ יגדיל תורה (ניסן תשל"ט סי' ע"ב), ובספר שש"כ (פרק נ"ה הערה י"ד) בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, והיוצא מדבריהם דמה שמכוונין לצאת מהבוצע הוא רק הדין של לח"מ, אבל ברכת הנהנין דברכת המוציא אינם מכוונין לצאת ומברכין לעצמם.

ועי' עוד בספר ויגד משה [כ"ץ] בהקדמה בהסכמת אב"ד דפאפא זצ"ל ובהערת המו"ל (שם) שכתבו גם כן דהמנהג הוא כהאשל אברהם הנ"ל, ועי' שם עוד שהאריך לבאר איך מועיל להוציא את האחרים במצוות שבגופו, כידוע מדברי התוס' רי"ד שהובא בקצוה"ח חו"מ (סי' רפ"ב). ויש הרבה לדון בדבריו ולפלפל, אך אכמ"ל בזה, וידוע מאמר החכם מה שהלב חושק הפנאי עושק, ואסתפק כעת בזה.

ועתה נתנה ראש ונשובה למאי דפתחינן כרישא, והוא בענין בפה"ג דקידוש האם

כשיטת הצ"ח בברכות (נ"א ע"ב) דקידוש היום הוא ד"ת משא"כ על היין שיטת רוב הפוסקים שאינו ד"ת, ולפום ריהטא מה שהוא דאורייתא מקרי מקודש נגד מה שהוא מדרבנן, וא"כ אם היין יש לו מעלת תדיר (שלכך ס"ל לב"ה להקדים ברכת היין) נגד זה יש לקידוש מעלת מקודש, אמנם יד"ח קידוש דאורייתא כבר יצאו בתפלה של ערבית וא"כ שפיר קאמרי ב"ה בשני טעמים שלהם, ולפי"ז יצא לנו דבר חדש שנשים שאין דרכם להתפלל ערבית ובקידוש היום הם חייבות ד"ת (ברכות דף כ' ע"ב), אם האשה מקדשת לעצמה, גם ב"ה מודו שתברך על היום ואח"כ תברך על היין ^{אורייתא} ¹²³⁴⁵⁶⁷ כדברי ב"ש עכת"ד. ולפי"ז פוסק הישועות יעקב דאם השומע לא התפלל דאז יברך בפה"ג לעצמו ואינו מהפך את הסדר של קידוש, כיון דבהאי גוונא גם ב"ה מודים שקידוש היום קודם לברכת היין וכנ"ל. אך עי' בספר קובץ על הרמב"ם [הובא ברמב"ם מהדורת פרנקל] שחולק על היסוד של הצ"ח יעו"ש בארוכה בהל' שבת (פכ"ט ה"ו) ואכמ"ל בזה.

איברא דשיטת הצ"ח והישועות יעקב הנ"ל דמפני שכבר קידש בתפלה כבר יצא יד"ח קידוש מן התורה, אינו ברור לכו"ע, וכמבואר בשו"ת חת"ס (או"ח סי' כ"א) דכיון דתקנו לברך על הכוס אינו מתכוון לצאת מה"ת יד"ח קידוש בתפלה, ואינו יוצא בזה דהוי כוונה הפכית שלא לצאת יעו"ש [וע"ע במ"ב שהביא כענין זה (בסי' רע"א סק"ב)].

ד. המטה אפרים בסי' תרכ"ה (באלף למטה אות ע"ד) כותב דאותם הנוהגין לקדש מעומד, יש להם לכתחילה לברך ברכת היין לעצמן, די"ל דאין יוצאין בברכת המקדש בלא קביעות ישיבה, וכדאיתא בסי'

יכולין השומעים לברך המוציא], ולכן מוכרח לומר הטעם (במקדש על הפת) מכח שמהפך סדר הקידוש, אבל כשמקדש על היין אה"נ דהיה יכול לומר הטעם של מהפך סדר הקידוש, אבל כיון שמצינו בזה מחלוקת באחרונים בהיפך ואמר קידוש היום קודם לברכת בפה"ג אם יצא, דהתשו' (בסי' רח"צ סק"ב) פוסק דיצא ולעומתו ס"ל להשו"ע הרב (סי' תע"ג סעיף ו') דלא יצא, ולכן כתב שם הטעם דגורם ברכה שא"צ, דזהו לכו"ע ולא צריך להגיע מטעם שמהפך, משא"כ במקדש על הפת דשם א"א לומר הטעם שגורם ברכה שא"צ, ולכן הוכרח לומר הטעם שמהפך סדר קידוש ודו"ק.

ב. בשולחן הטהור [קאמרנא] כתב (בסי' רי"ג סק"א) דהשומעים לא יברכו לעצמן ברכת הגפן, וכתב הטעם [של הדרך החיים שכתב במקדש על הפת] דהוי שלא כהלכה דעשה כב"ש, אכן כבר הבאנו לעיל משו"ת קנין תורה ועוד אחרונים דמה שמכוונין לצאת הוא רק התורת קידוש של היין או דין של לח"מ אבל ברכת הנהנין של היין או הפת אינו בתורת קידוש ולא שייך להא דב"ש.

ובשולחן הטהור שם מוסיף דהשומע יכול לומר ביחד עם המקדש ברכת היין בלחש קודם ברכת קידוש היום יע"ש, אך גם זה הוא לא אליבא דכו"ע, דיש מחלוקת בין האחרונים אם יכול לצאת כשאינו אווז הכוס בידו, מטעם דאין אדם מקדש על כוס שביד חבירו, עי' שע"ת סי' רצ"ו (ד"ה אפילו שמעו) ושו"ת רעק"א סי' ז' (הובא בביה"ל סי' רע"א ד"ה דאתקש).

ג. והישועות יעקב (סי' רע"א סק"א) מחלק בין אם השומע לא התפלל מעריב דאז יברך ברכת בפה"ג לעצמו, לבין אם כבר התפלל דאז לא יברך, וטעמו דסובר

קס"ז [עי' במ"ב סי' רע"א ס"ק מ"ו]. וכתב
דבנוגע לברכת הקידוש אינם צריכים לישב
רק לגבי ברכת הנהנין יע"ש, וכתב שם
בסוף דבריו דהמנהג שהב"ב שטועמין מכוס
הקידוש מברכין בעצמן ברכת היין יעושה.
והנה מנהגינו לעמוד בשעת הקידוש (עי'
כף החיים סי' רע"א ס"ק ס"ב ועוד אחרונים
דע"פ הסוד צריך לעמוד בשעת הקידוש)
ואעפ"כ יוצאין בברכת המקדש, דקביעות
בעמידה ואינם מפוזרין אנה ואנה מיקרי גם
קביעות וכמ"ש במ"ב הנ"ל, ובסימן רצ"ו
(ס"ק כ"ז), וגם באמירת "סברי מרנן"
קובעין עצמם בזה עי' תוס' ברכות (דף מ"ג
ע"א).

לסיכום לדינא יוצא מהנ"ל: דלכתחילה
הן בברכת המוציא של הסעודה ובין בברכת
היין של הקידוש יותר טוב לא לברך
בעצמו, והמברך בעצמו יש לו ע"מ לסמוך.
וגם יוצא מהנ"ל דיש מקום לאלו הנוהגין
לברך ברכת המוציא בעצמן, ואעפ"כ
בקידוש אינן מברכין לעצמן בפה"ג, אבל
לנהוג לברך על ברכת היין דקידוש ולא
לברך על המוציא של לח"מ הוא דבר
הסותר זה את זה.

ובסיום דברינו נעתיק פסקו של גאון
עוזינו, פוסק דורינו, מרן בעל השבט הלוי
שליט"א, שכותב (בח"ח סי' רפ"א) וז"ל:
ועיקר מנהגא לענ"ד נכון, דמן הנסיון
דהרבה פעמים אין האחר שרוצה לצאת
משים לב כראוי לברכת חבריו, שצריך
לשמוע מתחלה ועד סוף כולל שם מלכות,
ורובא דעמא אינם יכולים לדקדק בזה,
ובשביל זה הנהגתי בסביבה שלי שגם
בשבת ויו"ט כל מה שאפשר לברך בעצמו,
כמו ברכת המוציא ובפה"ג יברכו בעצמם,
כי לולא זה הרני חושש שנהנים בעוה"ז בלי
ברכה, כמו שראיתי בכמה מדינות ומקרים,
ובודאי הנהגים לב ביותר כהלכה יכולים

לצאת בברכת האחר עכ"ל.

ומענין לענין באותו ענין, בקידוש היום
דעת הגר"ז ס' מברסק זצ"ל שכל אחד חייב
לטעום מדינא מכוס של קידוש, אכן
כשהציע חידוש זה לאביו הגר"ח זצ"ל לא
קיבל הדברים, מכיון שהפוסקים לא השמיעו
חידוש זה שבקידוש היום חייבין דווקא
לטעום, אבל לחומרא לבד הסכים שכדאי
להחמיר בזה כל אחד לעצמו, עיין כל זה
בארוכה בשו"ת תשובות והנהגות ח"א (סי'
רס"ד). אכן מנהגינו וכן נוהגין בכל
הישיבות (כ"כ בתשובות והנהגות שם),
שאין כל אחד טועם מכוס של קידוש שאין
בו כדי טעימה לכל אחד, ואפילו מי שרוצה
להחמיר וכו"ל יכול להחמיר רק כשמיד
אחר הקידוש נוטל ידיו לסעודה כדעת הרבה
ראשונים ואחרונים, אבל אותן הנוהגין
לאכול מזונות ולשתות משקים אחר הקידוש
צריכים לזהר אם ישתו מכוס של קידוש
שלא יכנסו בשאלה חמורה של יין פוטר כל
המשקין שרכו בענין זה הדעות והשיטות
אם פחות מרביעית יין פוטר שאר משקין,
ועי' בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' י"ט סוף
אות א') שכותב: וכן מאן דמכוון שלא
לצאת בברכת בפה"ג מהמברך ואינו טועם
מהיין ומברך על שאר משקין כדינא עביד
עכ"ל. ולא באתי בכ"ז רק להעיר.

אבל זאת למודעי! שכל הנ"ל מדובר
בשעת הדחק (שהוא לא בבית ונמצא במירון
וכדו' ואין לו יין לעצמו) אבל לכתחילה
יהדר כל אחד לקדש ובעצמו בעיקר בליל
שב"ק.

דה"עולת שבת" כתב, טוב שכל אחד
יקדש בעצמו, ואפילו כולם מסובין על
שולחן אחד יקדש כל א' וא' בפני עצמו,
דמצוה בו יותר מכשלוחו, אבל התוס' שבת
(סי' רע"ג סעיף ד') משיג על העולת שבת
וכתב דלא שייך בזה מצוה בו יותר

כהעו"ש לקדש בעצמו ולא לסמוך על המקדש עכ"ד. והנה לדבריו נחא מה שהרבה מדקדקין בליל שבת לעשות קידוש בעצמם, וביום שב"ק אין נוהרין בזה, דבליילה קשה לכוון כל תיבה ותיבה מנוסח הקידוש, משא"כ ביום שעיקר הקידוש הוא ברכת בפה"ג, בזה קל לכוין, אמנם לכאורה זה עולה יפה רק לדעת התוס' שבת הנ"ל, אבל להעולת שבת אין חילוק דגם ביום שייך מצוה בו יותר מבשלוחו, אמנם בספר מנהג ישראל תורה (סי' רע"א אות ו') כתב דאפילו להעו"ש יש לחלק, דדווקא קידוש הלילה הוי מצוה בעצמו, ושייך לומר מצוה בו יותר מבשלוחו, אבל בקידוש של יום שב"ק דעיקרו ברכת הכפה"ג, דאינו אלא היכרא כמובא בב"י סי' רפ"ט בשם (הראב"ד) [הרב המגיד], יש לומר דדומה לברכת ציצית עכ"ד. ואע"פ שיש לפלפל בדבריו טובא (עי' במ"ב סי' רע"ג ס"ק י"ח ובתשובות והנהגות ח"א סימן רס"ד) מ"מ אשים קנצי למילין ואכמ"ל בזה.

מבשלוחו דשומע כעונה, וברוב עם הדרת מלך [עי' מ"ב סו"ס רצ"ו ובשו"ע הרב סי' קס"ו סי"ח]. אמנם הא"ר (בסוף סי' רע"ג) מעתיק דברי העולת שבת הנ"ל, ומוסיף דאין להקשות מסימן ח' (ס"ה) דאם רצו אחד מברך אציצית ואחרים יענו אמן, דשאני קידוש דמצוה עצמו הוא משא"כ ברכת הציצית יע"ש, והתוס' שבת בעצמו מסיים דהעולם נוהגים כדברי העולת שבת, לקדש כל אחד ואחד בפ"ע, וראה גם בדעת תורה (סי' רע"ג) שכתב סמוכין לדעת העולת שבת. ובלקוטי מהרי"ח מכריע מטעם אחר לנהוג כהעו"ש, דהרי כתב המג"א (סימן קצ"ג סק"ב) שטוב שיאמרו השומעים מלה במלה עם המקדש, דקשה לכוון ולשמוע כל תיבה ותיבה, ומבואר בהגהות יש נוחלין דעצה זו לומר עם המקדש אינו לכתחילה, דכיון שאומר הקידוש בעצמו צריך לכתחילה לאחוז הכוס בידו (א"ה, ראה מש"כ ד"ז לעיל בשם רעק"א ושע"ת), וא"כ יותר טוב לנהוג

אח"ח 1234567

ברכות מאליפות

הננו לשגר בזה רוב איחולינו וברכותינו הנאמנות קדם האי גברא רבא ויקירא ידיו רב לו בהקמת עולה של תורה ומעמודי התווך של כוללנו המעטירה

ה"ה הרה"ח ר' יוסף חיים גרינוולד שליט"א

לרגל השמחה אשר במעונו

בגשואי בתו תחי' בשעטו"מ

ויחא רעוא מן קדם אגוהון דבשמיא שייכה לרוות רוב נחת דקדושה מזיווג זה ומכל יוצ"ח מתוך הרחבת הדעת וכ"ט סלה וזכות החזקת תורה יגן בעדו להתגרך בכל מילי דמיטב המערכים הנהלת כולל תרביצ"א

פניא דמעלי שבתא

[אח"ח 1234567]

אמירת הודו בערב שבת

הר"ר שלו' גבריאל הלוי האכערפעלד הי"ו
עיה"ק ירושלם תובב"א

בפניא דמעלי שבתא בהקבץ יחד שלש קדושות עיולם שינה נ'פש
עת האסף המקנה צאן קדשים במקום מקדש מעט ובזמן מקודש
עת כניסת יום השבת קודש יאמר נא ישראל הודו לה' כי טוב
כי לעולם חסדו, ומאליו יקרא להתעורר ברגש של קדושה
עילאית וכמש"כ בספר החיים (אחיו של המהר"ל מפראג זצוק"ל)
"ומאהבת השי"ת את עמו ישראל וכו', נתן להם את יום שבת
קדשו שהוא אות ברית בינו ובינינו, ובמנוחתינו לא ישכנו ערלים,
במה שירגיש כל איש ישראל בעצמו שפע אלקי ואור פניו כי
רציתו ושמחה יתירה שנופל עליו בלי מתכוין מיד בהכנסת השבת
וליל של שבת כולה אור ועוז וחדוה במקומינו, בלי ספק שאין
זה רק ניצוץ האור והשמחה המבהיק ממקום שהנבואה יוצאת
משם" וכו', עכ"ל, הנה זה לעומת זה הצד שכנגד הוא היצירה
וכוחותיו רוצים להתגבר בעת ההיא (עיין גיטין נב.) ולבלבל את
האדם בדברים בטלים וליקח את מחשבותיו הטהורות ממנו ח"ו
לבל יהנה מאור ההוא, ע"כ נעתיק כאן בקצרה מספה"ק בענין
אמירת הודו ותפילת מנחה של ערב שבת ישמע חכם ויוסיף לקח
לאחוז באותה קדושה אחזתיו ולא ארפנו.

יסודתו בהררי קודש

"וזהו שיסר הכעש"מ זללה"ה נכג"מ לומר בכל ערב שבת מזמור ק"ז כי מחמת
שצריך לזכך עצמו יותר ויותר בעת ההוא ושם נזכרים ד' שצדיקים להודות וכו'"
זהו לשון קדשו של הרח"ק משרנוביל בספרו מאור עינים פרשת בשלח, ונתפשט
המנהג לומר המזמור בציבור בקרב כל בתי החסידים עד כדי כך שנספר משה
אפרים (ס' תקפ"א סעיף נ"ז) מזכיר ג"כ מנהג זה (וכ' שם לאמרו גם בער"ה ועי"ש באלף
המגן שאין המנהג כן).

טעם אמירתו

א. כנ"ל בספה"ק מאור עינים שצריך לזכך א"ע יותר ויותר בעת ההוא ומבאר
שם כי לפעמים מחמת שהיה מקושר כל השבוע בעסקיו אינו יכול לבא עם כל
המדות בהדיבור ולשים כל חיותו בה וזהו תעו במדבר לשון דיבור וכן כל אוכל